

**MAXSUS TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM MENEJMENTINI
TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI**

Eshqulov Abduraxmon Maxmud o'g'li

O'zbekiston Milliy pedagogika universiteti 2-kurs magistranti

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada maxsus ta'lim muassasalarida ta'lim menejmentining nazariy asoslari, boshqaruv faoliyatining o'ziga xos xususiyatlari hamda uni takomillashtirish yo'llari ilmiy jihatdan yoritilgan. Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar ta'limini samarali tashkil etishda strategik rejalashtirish, pedagogik monitoring, fanlararo hamkorlik, individual ta'lim dasturlari va innovatsion boshqaruv texnologiyalarining ahamiyati asoslab berilgan.

АННОТАЦИЯ

В статье раскрываются теоретические основы образовательного менеджмента в специальных образовательных учреждениях, особенности управленческой деятельности и пути её совершенствования. Обоснована роль стратегического планирования, педагогического мониторинга, междисциплинарного сотрудничества, индивидуальных образовательных программ и инновационных управленческих технологий в обучении детей с ограниченными возможностями развития.

**WAYS TO IMPROVE EDUCATIONAL MANAGEMENT IN SPECIAL EDUCATION
INSTITUTIONS**

ABSTRACT

This article highlights the theoretical foundations of educational management in special education institutions, the specific features of management activities, and ways to improve them. The role of strategic planning, pedagogical monitoring, interdisciplinary cooperation, individualized education programs, and innovative management technologies in educating children with developmental disabilities is substantiated.

Keywords: educational management, special education, inclusive education, management improvement, strategic planning, pedagogical monitoring, interdisciplinary collaboration, individualized education programs (IEP), innovative management technologies, professional development, digital technologies, educational quality, special pedagogy, social partnership
Zamonaviy ta'lim tizimining rivojlanishi jamiyatning ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy taraqqiyoti bilan uzviy bog'liqdir. Bugungi kunda ta'limning insonparvarlashuvi va individuallashtirilishi global pedagogik siyosatning asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Ayniqsa, rivojlanishida turli darajadagi nuqsonlari mavjud bo'lgan bolalarning sifatli ta'lim olishini ta'minlash masalasi nafaqat pedagogik, balki ijtimoiy adolat va teng imkoniyatlar tamoyillariga ham bevosita aloqador hisoblanadi. Shu sababli maxsus ta'lim muassasalari faoliyatini samarali tashkil etish va boshqarish dolzarb muammolardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda.

Maxsus ta'lim tizimi o'z mazmuni va vazifalariga ko'ra umumiy ta'lim tizimidan farq qiladi. Bu yerda ta'lim jarayoni nafaqat bilim berishga, balki bolalarning psixik, jismoniy va ijtimoiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan korreksion-pedagogik faoliyat bilan uzviy bog'langan. Shu bois bunday murakkab jarayonni samarali tashkil etish kuchli boshqaruv mexanizmlarini talab qiladi. Ta'lim menejmenti aynan shu ehtiyojdan kelib chiqqan holda shakllanib, ta'lim jarayonini rejalashtirish, tashkil etish, muvofiqlashtirish va nazorat qilishni o'z ichiga oladi.

Maxsus pedagogika bolalarning rivojlanish xususiyatlari, o'qitish metodlari va korreksion ishlar mazmunini o'rgansa, ta'lim menejmenti ushbu jarayonning tashkiliy va boshqaruv jihatlarini tartibga soladi. Demak, bu ikki yo'nalish o'zaro to'ldiruvchi xarakterga ega. Ayniqsa, har bir

o'quvchi uchun individual ta'lim dasturlarini tuzish, mutaxassislar hamkorligini yo'lga qo'yish va ta'lim natijalarini monitoring qilish boshqaruvning muhim vazifalaridan hisoblanadi.

Hozirgi davrda olib borilgan ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ta'lim sifati ko'p jihatdan boshqaruv tizimiga bog'liq. Ta'lim muassasasida strategik rejalashtirishning yo'qligi, nazoratning sustligi yoki mutaxassislar faoliyatining muvofiqlashtirilmaganligi ta'lim samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, maxsus ta'lim muassasalarida boshqaruvning ilmiy asoslangan holda yo'lga qo'yilishi o'quvchilarning rivojlanish dinamikasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Maxsus ta'limda monitoring masalasi ham alohida ahamiyatga ega. Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarda natijalar individual ko'rsatkichlar orqali baholanadi. Bu esa boshqaruvdan doimiy kuzatuv, tahlil va moslashtirishni talab etadi. Shuningdek, ta'lim jarayonida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish boshqaruv samaradorligini oshiradi. Shunday qilib, maxsus ta'lim muassasalarida ta'lim menejmentini takomillashtirish bugungi kunning dolzarb ilmiy-amaliy masalalaridan biri hisoblanadi. Mazkur maqolaning maqsadi — maxsus ta'lim tizimida boshqaruvning o'ziga xos xususiyatlarini tahlil qilish va uni rivojlantirish yo'llarini asoslab berishdan iborat. Maxsus ta'lim muassasalarida ta'lim menejmentini takomillashtirish masalasi zamonaviy ta'lim tizimining eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bunday muassasalarda boshqaruv jarayoni oddiy ta'lim tizimiga nisbatan ancha murakkab bo'lib, u o'quvchilarning nafaqat bilim olishi, balki ularning psixologik, jismoniy va ijtimoiy rivojlanishini ham qamrab oladi. Shu sababli boshqaruv tizimi ko'p yo'nalishli va integratsiyalashgan bo'lishi, pedagogik, psixologik hamda tibbiy xizmatlar o'rtasidagi uzviy hamkorlikni ta'minlashi zarur. Zamonaviy sharoitda ta'lim menejmentini samarali tashkil etish uchun strategik, loyihaviy va sifat menejmenti kabi yondashuvlarni joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi, chunki bu yondashuvlar boshqaruvni faqat nazorat qiluvchi mexanizmdan rivojlantiruvchi tizimga aylantiradi.

Raqamli texnologiyalarni keng qo'llash ham boshqaruv samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Elektron hujjat aylanishi, onlayn monitoring tizimlari va ma'lumotlar bazalari orqali o'quvchilarning rivojlanish dinamikasini kuzatish imkoniyati yaratiladi, bu esa boshqaruv qarorlarini aniq va tezkor qabul qilishga yordam beradi. Ayniqsa, har bir o'quvchi uchun individual rivojlanish yo'nalishini belgilash va uni doimiy nazorat qilib borish maxsus ta'lim muassasalari boshqaruvining ustuvor vazifalaridan biridir. Shu bilan birga, ta'lim jarayonini individuallashtirish, differensial yondashuvni qo'llash va o'quvchilarning ehtiyojlariga mos metodlarni tanlash boshqaruv tizimining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

Kadrlar salohiyatini rivojlantirish ham ta'lim menejmentining asosiy omillaridan biridir. Maxsus ta'lim tizimida faoliyat yuritayotgan pedagoglar yuqori kasbiy tayyorgarlikka ega bo'lishi bilan birga, psixologik jihatdan barqaror, sabrli va innovatsion fikrlay oladigan mutaxassislar bo'lishi zarur. Shu bois ularning malakasini oshirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o'rgatish va tajriba almashish tizimini rivojlantirish boshqaruvning muhim vazifalaridan hisoblanadi. Bundan tashqari, pedagoglarni qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirish orqali ularning ish samaradorligini oshirish mumkin.

Bugungi kunda maxsus ta'limni rivojlantirish inkluziv ta'lim tamoyillari bilan chambarchas bog'liq bo'lib, bu boshqaruv tizimidan yangi yondashuvlarni talab etadi. Ya'ni maxsus ta'lim muassasalari umumiy ta'lim tizimi bilan integratsiyalashuvi, o'quvchilarning ijtimoiy muhitga moslashuvi va teng imkoniyatlar yaratilishini ta'minlash zarur. Bu jarayonda ota-onalar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish, jamoatchilik bilan aloqalarni mustahkamlash va ijtimoiy sheriklikni rivojlantirish muhim o'rin tutadi. Shu bilan birga, boshqaruv tizimida monitoring va baholash jarayonlarini takomillashtirish, ya'ni o'quvchilarning rivojlanish natijalarini muntazam tahlil qilish,

aniq mezonlar asosida baholash va shu asosda boshqaruv qarorlarini qabul qilish tizim samaradorligini oshiradi.

Innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish ham maxsus ta'lim muassasalarida boshqaruv samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Interaktiv metodlar, axborot texnologiyalari va rivojlantiruvchi dasturlarni qo'llash orqali ta'lim jarayoni yanada samarali tashkil etiladi. Boshqaruv esa bu jarayonni qo'llab-quvvatlab, zarur sharoitlar yaratishi, yangi g'oyalar va loyihalarni rag'batlantirishi lozim. Umuman olganda, maxsus ta'lim muassasalarida ta'lim menejmentini takomillashtirish uzluksiz jarayon bo'lib, u zamonaviy yondashuvlar, innovatsiyalar, inson resurslarini rivojlantirish va individual yondashuvni kuchaytirish orqali amalga oshiriladi hamda natijada ta'lim sifati va samaradorligi sezilarli darajada oshadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun. 2020.
2. Vygotsky, L.S. Thinking and Speech. 1934.
3. Luria, A.R. The Working Brain. 1973.
4. UNESCO. The Salamanca Statement. 1994.
5. Ainscow, M. Developing Inclusive Education Systems. 2005.
6. Slastenin, V.A. Pedagogika. 2002.
7. Qodirov, B. Maxsus pedagogika asoslari. 2019.
8. Yo'ldashev, J. Ta'lim menejmenti. 2018.